

متن پیاده سازی شده

بسم الله الرحمن الرحيم

تحقیق و رأی نهایی

عرض کردیم روایات مربوط به بحث تجری در سه گروه جای دارد و برخی برای نیت نقش قائل بودند و برخی برای نیت خیر نقش قائل بودند و برخی معیار را احمز بودن می داند و لذا چون نیت آسان تر است، باید ثواب کمتری داشته باشد. برای حل تعارض ابتدا وارد معانی لغوی نیت می شویم.

نیت در لغت سه معنا دارد: 1. اعتقاد 2. مقصد (مادی یا معنوی) 3. آهنگ (تصور عمل و تصدیق فائده و شوق به کار و اراده) حال روایاتی که برای نیت نقش قائل است، معنای نیت در آن ها اعتقاد و باور است.

همچنین می توان معنای دوم نیت که عنصر روانی عمل است را گرفت؛ یعنی در واقع چون خداوند می خواهند ارزش گذاری کنند ارزش گذاری برای مقصد است. مثلاً حاکمی که حکومت می کند و عدالت می ورزد تا از او نام نیک برده شود یا حتی برای این که حکومت کند در حالی که برخی بخاطر امر خدا یا خدمت به خلق عدالت بورزد که ارزش این سه حاکم به هم فرق دارد. لذا روایاتی که می گوید (لکل ما نوی) یعنی برای هر انسانی انگیزه می ماند. مثلاً کسی به قصد خیر کار بدی می کند ولی خدای متعال برای او خیر می نویسد که در این جا نیت غیر از باور است. دو نفر با یک باور در عمل دو انگیزه برای کار خود دارند.

مرحوم مجلسی فرموده اند: که علماء ما نیت را آسان گرفته اند درحالی که نیت خیلی سخت است در نیت باید حب دنیا را بیرون کرد و قلب خود را به دوست داد.

به نظر ما مرحوم مجلسی راه را خوب رفته است ولی بیانش ناقص و غیر فنی است و دقت روی لغت نکرده است و لذا بین دو دسته روایت تفصیل نداده است. ولی این که فرموده نیت کار سختی است تا این حد حرفشان درست است. لذا باور کار سختی است چرا که عمل را می توان بر خود تحمیل کرد و عمل مومنانه داشت ولی باور مومنانه نمی توان داشت چنانکه این مطلب با روایات افضل الاعمال احمزها هم سازگار است. انما الاعمال بالنیات، لا عمل الا بنية اصلا دارد فضایی باز می شود. ما نمی خواهیم سوسید بدهیم که بگوئیم مراد لا عمل صحیحه یا لا عمل کامله می باشد بلکه حضرت می خواهند بفرمایند: لا عمل الا با اعتقاد؛ بقول فلاسفه رابطه عمل با اعتقاد رابطه معلول با علت است و این هم نیاز به بیان دارد. نبی مکرم هم برای تصحیح اعتقاد مردم مبعوث شده اند.

اما نیت یک معنای سومی هم دارد بنام آهنگ، که فلاسفه به آن قصد می گویند که دارای تصور، تصدیق، شوق و اراده است. حال آن روایاتی که گوید قصد گناه مشکل ندارد، در آن ها نیت به معنای قصد و آهنگ است.

اصلاً روایاتی که راجع به این مطلب است که اگر قصد خیر کردی یک ثواب دارد و اگر دنبالش حرکت کردی ده ثواب دارد در آن ها تعبیر نیت فقط در یک روایت وجود دارد و در غالب روایات تعبیر هم آمده است که هم به معنای آهنگ است.

به نظر ما باید معنای نیت را جدا کرد که در این صورت دیگر روایات با هم تعارض ندارند؛ لذا نیاز به رفع تعارض ندارند.

بر این اساس از این روایات، حرمت تجری استفاده می شود. جالب این که در روایات آهنگ گناه را گناه می داند ولی گویا می خواهد بگوید معفو است و از این معفو بودن می فهمیم که او استحقاق عقاب دارد ولی خدا می بخشد و لسان، لسان منت است و لذا به راحتی استحقاق عقاب و حتی حرمت - که بیان کردیم حرمت ملازمه با استحقاق دارد - ثابت می شود ولی در هیچ کدام از این روایات این گونه نیامده است که فعل متجری به - با این که عنوان حرام ندارد - حرام باشد.

رأی مختار

با این مقدمات هفت گانه می توان رأی خود را در سه نکته به طور خلاصه بیان کرد.

1. تجری به معنایی که در امر اول از گفتار پنجم گذشت، قبیح، موجب استحقاق ذنب، دارای عقوبت و حرام شرعی است.

2. تجری مصداق هتک، ظلم و طغیان است.

3. فعل خارجی از جهت تجری حرام شرعی نیست- چون قرار شد سرایت نکند- هر چند ممکن است از جهت دیگر حرام باشد.

گاهی فعل خارجی از جهتی تجری است ولی از جهت دیگر معصیت است؛ بعنوان مثال کسی مال غیر را به نیت شراب بخورد و

بعد معلوم شود آب بوده است ولی مال غیر بودنش محفوظ است، این از جهت شرب خمر تجری است ولی از جهت مال غیر

بودن معصیت است.

نکته اول: به نظر ما در برخی جاها نزاع خیلی عمیق نیست. بلکه در جایی که می گفتند: قبح نیت به فعل سرایت می کند یا نه، این

واقعا نزاع جدی بود، ولی این که خیلی ها قائل به حرمت تجری شده اند مرادشان خود تجری بوده است نه فعل متجری به و

آنهایی که قائل به حرمت نشده اند نظرشان به فعل بوده است نه تجری لذا در این قسمت نزاع نیست.

نکته دوم: به نظر ما از همه اقوال قول نزدیک تر به نظر ما، قول مرحوم عراقی است که ایشان فرمودند: اقدام به کار قبح دارد

ولی به فعل که می رسد قائل به حرمت فعل نمی شود ولی این تا حدی است که بگوئیم مرادش از اقدام، مصدری نه اسم

مصدری است ولی عبارتشان کمک ما نمی کند.

اگر ایشان اقدام را مصدری می گرفت نه اسم مصدری ما یک مؤید قوی در مسأله داشتیم.

الحمد لله رب العالمین